

אביבית רווח

1

שִׁיר זֶה
הוֹלֵךְ
מֵאֵי וַדָּאוֹת
אֶל
וַדָּאוֹת
כְּמוֹנֵי
בְּמִקְרָה
שְׁלוֹ
אֵי הַוַּדָּאוֹת
הִיא
זְהוּתוֹ
כְּפֶת
בְּמִקְרָה שְׁלִי
אֵי הַוַּדָּאוֹת
הִיא סֶבֶה
לְהַפְגֵּשׁ
לְעוֹד בְּיָדָהּ

2

מְשֶׁהוּ נִכְתָּב,
מְשֶׁהוּ נִכְתָּב
עֲכָשׁוּ
מְשֶׁהוּ שְׁאֲנֵי רוֹאֶה
מִמֶּנּוּ
רַק מְשֶׁהוּ
נִקְיִשׁוֹת הָעֵט עַל הַשֶּׁלֶחַן
הַמְתַּנֶּה לְשׁוֹרֵה הַבָּאָה
עֲכָשׁוּ הַשׁוֹרֵה הַבָּאָה
בָּאָה
כְּמוֹ הַשׁוֹרֵה הָרֵאשׁוֹנָה
מֵאֵין כְּלֶשְׁהוּ
יֵשׁ שִׁיר
אִם לְקֵרָא לְזֶה שִׁיר?
אִם לְקֵרָא לְזֶה יֵשׁ?
טוֹב שֶׁהֵעֵט הֵזוּ כּוֹתֶבֶת

"בשמלה השחורה הארוכה ובתלולים שחזרו לראשה, זה כמו להיכנס לים ולחפש דווקא מערבולות." הרומן מתבונן גם באנשי השוליים של חיפה. חסר בית שתמר נתקלת בו מעלה בה זיכרון ילדות של קבצן השרוע במנהרה. (זיכרון ילדות זה, של הקבצן במנהרה, משותף לבהלול-דימנד ולספרות חיפאיות נוספות כמו יהודית קצר, אסתי ג. חיים ונוספות.) בית הקפה של סוטי, בעיר התחתית, קרוב לנמל, נבחר כזירת הסיום וההתרה של

הספר שבו נפגשות כל הדמויות ותמר מבינה באופן סופי את אמיתות חייה. הגוף הנשי של תמר ושתי אמהותיה משמש כלי ביטוי מרכזי לתחושותיהן ולמצבן. כאבי בטן עזים מלווים אותה במסע החיפוש ושיתוק חוזר ואוחז ברגליה לאחר שהיא מתוודעת לאמת. בפגישה הראשונה עם מי שתתברר כאמה הביולוגית, תמר מבחינה בפצעונים שעל מצח האם, המופיעים גם על מצחה שלה. כתם לידה טבוע באותו מקום בירך של האם ושל הבת. כפל הזהויות של האם הביולוגית ניכר בשתי הופעות חיצוניות שונות זו מזו שסיגלה לעצמה. האחת, פרובוקטיבית, מזויפת, המשמשת ליציאה למרחב הציבורי עם פאת תלולים שחורים המסתירה את פניה, והאחרת, קצוצת שיער וצנומה שבה היא מתנהלת בביתה. מול הדמיון הגופני בין האם הביולוגית לבת, מציעה האם המאמצת קרבת גוף המבטאת את קרבת הנפש. כשהלל מזעיק את האם אל תמר השוכבת משותקת ומיסורת במיטתה בדירה השכורה, זו מוותרת על פעולת הדיבור, נכנסת למיטת הבת, נצמדת לגופה, ומבקשת רק: "להניח ראש, לשים גוף בלי להזיק" (עמ' 140). פעולת הכתיבה ממלאת תפקידים רבים בספר ומוצגת גם כמענה ותיקון לסערות החיים. האם המאמצת כותבת "ערמה של יומנים", ובתה מהדהדת את דבריה ואומרת: "כמו שלי [...] ספרי זיכרונות" (עמ' 177). היומנים האישיים של האם מוצגים גם כתחליף ארס-פואטי למציאות כאוטית. לאחר שתמר מגלה את היותה מאומצת, היא מושיטה לאמה את היומנים ותובעת ממנה להמשיך ולכתוב את מה שקורה בהווה, והמחברות כתחליף למציאות מוצעות על ידי האם המאמצת לזו הביולוגית ובתנאי שתניח לבת, בשר ודם. ניתן לאפיין את התמטיקה של בהלול-דימנד בספר זה כסוערת, חושנית ועולה על גדותיה, ואכן הספר עוסק בנושאים גועשים במיוחד: בניית זהות של אשה צעירה, תשוקה ואהבת נעורים, אימהות, אימוץ, ואחיות. המשפט שבחרת תמר לתיאור סערת הופעתה של האם המאמצת, מתאים לתיאור הפואטיקה והתמטיקה שבחרה בהלול-דימנד לספרה זה: "להיכנס לים ולחפש דווקא מערבולות".

ההתוודעות אליה מסתיים תהליך החניכה הסוער והיא יכולה להניח למסע החקירה הפנימי ולהמירו במסע החוזה, לגילויים חדשים בארצות רחוקות. שאול, שהלל מופקד על הטיפול בו, מעורב רובו ככולו במסע הגילוי שעוברת הדיירת הצעירה שבביתו. כאשר תמר פוגשת בו לראשונה היא מגלה בפניו את היסוד היצירי הפרוע הניכר בזקן העבות שלו. ברגישותה היא מתעלמת ממוגבלותו הפיזית, וסופגת ממנו את יכולותיו וכשרונותיו. בין הגבר המבוגר והנכה לבין האשה הצעירה נוצרת קרבה אינטימית; כך למשל, בזמן ששאול מתכונן לנגן בפסנתר, תמר מגיעה להאזין לנגינתו ככלה צעירה: "ריחנית ולבושה בשמלה שהיא אהבת - לבנה ורכה" (עמ' 61). הזקן הפרוע מייצג בעיניה את ההבדל הגדול בינו לבין אביה, שחזותו מהוקצעת ונשלטת, והיא אף מפטירה כלפיו כמשאלת לב כמוסה: "אם היית אבא שלי הייתי אומרת לך להתגלח" (עמ' 83). באחד המקומות מעיד צ'יקו כי שאול מתייחס אל תמר כאל הילדה שלו (עמ' 185), ותמר נעזרת באיש המבוגר במהלך המסע המתלטל לעבר זהותה האמיתית. במידה מסוימת היא בוחרת בשאול כתחליף אב. "ברחת מהבית... הם איברו לי את ההורים" (עמ' 103), היא אומרת לו לאחר הגילוי. העיר חיפה משמשת ככרונוטופ של היצירה. העלילה מתרחשת בשכונות השונות של העיר, על משמעותיותה הקונקרטיות והסמליות. הרומן מחיה את שכונת הדר, על רחובותיה הארוכים והמקבילים, הרצל והחלוץ, שבעבר היו לבה המסחרי של העיר והיום הם עזובים ומשמשים למגורים זולים. כך המבוגרים הנכים נינה ושאול גרים ב"הדר הכרמל" ואנשי השוליים של העיר ממקמים בתחתית ההר. בסערת נפשה תמר יורדת ממעלה הכרמל לתחתיתו כדי לאחר את ביתו של צ'יקו ואומרת לעצמה: "למטה... תתגלגלי עם הרחובות למטה...", עד לעיר התחתית (עמ' 105). המדרגות הרבות, העולות ויורדות, מגלמות את מהלכו המסובך של תהליך הגילוי שעוברת הגיבורה כמו גם את ארעיותו של קשר האהבה בינה לבין צ'יקו. הן מופיעות גם כמאפיין חשוב של האם הביולוגית; ולשאלתו של האב היכן פגשה בה תמר עונה: "היא מהמדרגות. [...] מהמדרגות. אמרתי לך, מהמדרגות. [...] של הבית שלה, של הכלבים שלה" (עמ' 220). גם חוף הים של חיפה הוא מאפיין חשוב. בפעם הראשונה, במשמעות השגורה של נעורים בקיץ ישראלי, ובמשחק מטקות. פעם נוספת משמש הים כאנלוגיה לסערת נפשה של תמר, לאחר הגילוי המכריע: "הגלים משתוללים [...] שמים ומים" (עמ' 166). בהמשך משתמשת תמר בים לתיאור הופעתה החיצונית הפרובוקטיבית של אמה הביולוגית:

אסתי אדיבי שושן